

تحقیق علمی و توسعه اجتماعی

داکتر عبدالقیوم سجادی

تحقیق و پژوهش محور توسعه و انکشاف اجتماعی است. توسعه به مفهوم ایجاد شرایط اجتماعی مطلوب در عرصه های مختلف زندگی بشر، بدون تحقیق علمی غیر قابل تحقق خواهد بود. از نظر تئوریک توسعه اجتماعی نیازمند، شناسایی بسترها و زمینه ها، ظرفیت ها و محدودیت ها و در نهایت فرصت ها و تهدیدها است. در واقع شناسایی عناصر فوق برای دستیابی به راهکارها و مدل های عملی توسعه که مسیر انکشاف اجتماعی را سامان دهی نماید از ضرورت های حرکت به سوی توسعه اجتماعی است.

راهکارهای توسعه و انکشاف اجتماعی نمی تواند یک دست و یکپارچه باشد، زیرا این راهکارها متناسب با ظرفیت ها و محدودیت های هر جامعه متنوع و گونه گون خواهد بود. از این روی سخن از توسعه تک خطی و راهکار جهانی برای ایجاد توسعه اجتماعی، سخن گزاف و غیر علمی است. دقیقاً از همین زاویه می توان گفت، توسعه اجتماعی امر بومی و محلی است و دارای خصلت محلی و منطقه ای است. الگوهای غربی توسعه الزاماً در جوامع شرقی موثر نخواهد بود و الگوهای سکولار توسعه برای جوامع دینی ناکارآمد و عقیم خواهد بود.

نظریه پردازی در امر توسعه اجتماعی و بومی سازی نظریه های توسعه برای توسعه اجتماعی اجتناب ناپذیر است. جامعه اسلامی افغانستان که اینک در آغاز این مسیر دشوار و طولانی قرار دارد، برای پیمودن این مسیر نیازمند نظریه های کارآمد، موثر و متناسب با فرهنگ و ساختار اجتماعی خاص خود می باشد. این امر ضرورت انجام تحقیقات علمی را برای هر جامعه آشکار می سازد. در واقع تحقیق علمی رسالت مهم اندیشمندان و عالمان برای

پاسخگویی به نیازها و مسایل اساسی جامعه و مردم است.

مراکز علمی و اکادمیک کشور اسلامی افغانستان این رسالت مهم را بدوش دارند. این مراکز از طریق ترویج و گسترش فرهنگ تحقیقات و انجام پژوهش های علمی وظیفه دارند، تا مسایل اساسی و پرسش های مهم جامعه اسلامی افغانستان را شناسایی نموده و پاسخ های علمی و متناسب با ارزش های اسلامی و ساختار اجتماعی جامعه خویش را عرضه نمایند. دانشگاه خاتم النبیین در جایگاه یکی از منابع علمی و اکادمیک معتبر در کشور، همواره در امر ترویج فرهنگ پژوهش و انجام تحقیقات علمی اهتمام نموده و در کنار فعالیت آموزشی همواره نسبت به تحقیقات علمی نیز توجه نموده است. هر چند انجام تحقیقات علمی معیاری و ابتکاری که در نهایت به نظریه پردازی و تولید علم در کشور انجامد، هنوز در جامعه ما و در مراکز اکادمیک کشور مهجور و فراموش شده است، اما تلاش ما بر این است تا حد اقل از منظر فرهنگ سازی و ترویج فعالیت های تحقیقاتی، گام های آغازین را به سوی تولید علم و انجام تحقیقات کاربردی و راهبردی در کشور برداریم.

اگر از شاخص های ملی توسعه اجتماعی که ناظر به سطح سواد و تحصیلات، میزان دسترسی افراد به امکانات آموزشی، صحتی، خدماتی و غیره است صرف نظر نماییم، در سطح شاخص های بین المللی از قبیل میزان تولید علم و سهم سرانه کشورهای جهان در افزایش دانش بشری ما هم چنان در پایین ترین و شاید آخرین رتبه جهانی قرار داریم. قرار گرفتن کشور در ردیف کشورهای سهیم در تولید علم و افزایش دانش بشری، نه وظیفه عوام است و نه سیاستمدار خواص. این مهم رسالت عالمان دینی و روشنفکران کشور اسلامی است که با درک این رسالت مهم از طریق ارایه مقالات علمی بدیع و ابتکاری جایگاه علمی کشور را در میان سایر ملل جهان تثبیت نمایند.

«اندیشه خاتم» در راستای تحقق ایده مزبور عرصه ای است برای فعالیت های علمی و تحقیقاتی همکاران و صاحبان اندیشه. این عرصه در نهایت به تشویق، ترغیب و بستر سازی انجام تحقیقات علمی و کاربردی در کشور پرداخته و مسیر تولید علم و نظریه پردازی را که از ضرورت های ملی و بین المللی کشور ماست، هموار می سازد. چاپ و نشر مقالات

معتبر و ارزشمند اساتید و صاحب نظران کشور، علاوه بر اینکه گامی است به سوی تولید نظریه های کاربردی و بنیادی در راستای توسعه ملی، به یقین آغازی است برای حضور علمی صاحب نظران نو اندیش کشورما در عرصه علم و دانش جهانی.

هر چند جوامع توسعه نیافته عمدتاً در عرصه های مختلف اجتماعی و خدماتی دچار عقب افتادگی و نابسامانی است، اما ریشه این نابسامانی ها عمدتاً به عقب ماندگی علمی این جوامع باز می گردد. نبود نگاه علمی نسبت به مسایل اجتماعی، از مهم ترین عوامل عقب ماندگی این جوامع محسوب می شود. هنوز هم در مراکز علمی کشور و مهم ترین نهاد های متولی تولید علم و نظریه پردازی (وزارت های تحصیلات، معارف و آکادمی علوم) نگاه درخور و سازنده ای نسبت به تولید علم و گسترش تحقیقات علمی وجود ندارد. از خصلت های جوامع توسعه نیافته نگاه غیر علمی به سیاست و مدیریت و کم ارزش بودن امر تولید علم و نظریه پردازی و در نهایت انجام تحقیقات علمی است. میان سکتورهای مختلف اداری ما، احتمالاً کمترین بودجه برای تولید علم و انجام تحقیقات علمی اختصاص داده می شود.

از جانب دیگر تنها مرکز تحقیقاتی کشور (آکادمی علوم) که باید بیش از هر مرکز دیگر متولی تولید علم و نظریه پردازی باشد، صرفاً در حد جمع آوری معلومات پراکنده و ارایه برخی نوشتار توصیفی و غیر ابتکاری اکتفاء می نماید. این در حالی است که جامعه بحران زده و عقب نگهداشته شده ما، بیش از هر جامعه دیگر نیازمند تقویت نهادها و مراکز تحقیقاتی معتبر و موثر می باشد، که علاوه بر ترویج فرهنگ تحقیقات علمی، به نظریه پردازی و تولید علم پرداخته و برای مسایل و معضلات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی کشور راهکارهای علمی و موثر ارایه نمایند. طبیعی است که مدیریت و سیاست روزمره و فاقد مبنای علمی نه خود را نیازمند تیوری و نظریه حکومت داری و مدیریتی می داند و نه وام دار اندیشمندان، محققان و صاحب نظران. از این روی تقویت این نهادها و حمایت از محققان و اندیشمندان نه نیاز آنی محسوب می شود و نه احتیاج دراز مدت.

با در نظر داشت نگاه غیر علمی و سطحی نسبت به علم و تحقیقات علمی، فرهنگ سازی و فعالیت های ترویجی برای گسترش فرهنگ تحقیقاتی و پژوهشی در کشور مقدم بر هر نوع

نظریه پردازی است. زیرا به مصرف رسانیدن نتایج تحقیقات علمی برای انجام تحقیقات انگیزه ساز بوده و وجود نهادهای حامیوی از تحقیقات علمی برای ساماندهی آن از ضرورت های جدی و اساسی است.

اندیشه خاتم در عرصه های مختلف علوم بشری با نگاه علمی و اکادمیک هر دو رسالت کوتاه مدت (ترویج علم) و میان مدت (تولید علم) را برای دسترسی به هدف بلند مدت (توسعه اجتماعی) مطمح نظر قرار داده و از همه صاحب نظران در حوزه های مختلف علوم طبی، فنی و انسانی دعوت به همیاری و همراهی می نماید. انتظار می رود شماره حاضر که ویژه مقالات و تحقیقات مربوط به حوزه علوم طبی است، بستری را برای همه عالمان و صاحب نظران این رشته فراهم سازد، تا از طریق انجام تحقیقات علمی ارزشمند و ابتکاری جهت ساماندهی امور صحی و حوزه طبابت در کشور راهکارهای علمی و کارآمد را در اختیار متولیان امور و سیاستگذاران این حوزه قرار دهند.